

Shared Reading, delad läsning, gemensam läsning

– kärt barn har många namn eller vad är det för
märkvärdigt med att läsa högt tillsammans?

Shared Reading har inte fått något bra svenskt namn ännu, trots att många talar om själva företeelsen. Den ordagranna översättningen, delad läsning, säger inte så mycket, gemensam läsning kanske lite mer. För att läsa, läsa högt tillsammans, är vad det handlar om och det verkar ju enkelt nog, men kan innebära mycket, mycket mera än vad man först tror.

Immi Lundin, kulturjournalist och litteraturvetare från Lund har mött några av dem som, liksom hon själv, utbildat sig till läsledare genom spännande samarbeten mellan brittiska The Reader, Region Skåne, Lunds universitet och Folkuniversitetet i Landskrona.

Hamnen, Landskrona juli 2019

Eftermiddagssolen faller in över bordet med lite extra glitter från vattenreflexerna från hamnen strax utanför. Vi läser Ninni Holmqvists novell "Bråte" ur samlingen Biroller, med pauser för samtal kring texten. Det är åttonde och sista gången vi träffas, jag och deltagare från Psykosociala gruppen i Landskrona. Några har varit med varje gång, några då och då, några är helt nya idag, inbjudna för att pröva på och se om de kanske skulle ha lust att vara med i nästa omgång. En helt manlig grupp just denna gång med två nykomlingar, som till en början inte är säkra på om de alls vill vara med.

Jag läser högt, deltagarna har texten framför sig på bordet och läser och lyssnar samtidigt. Vi stannar upp flera gånger och samtalet blir bitvis livligt. Och personligt. Det tar oss en dryg timme att komma igenom den knappt sex sidor långa texten. Tidigt i samtalet utbrister en av de nya förtvivlat att han inte förmår komma ihåg någonting. De som varit med tidigare säger att det inte gör något, att det bara gäller att hänga med i textens här och nu.

Där, i textens här och nu, befinner vi oss tillsammans med Berit dagen efter hennes fars begravning. Det händer inte så mycket. Berit tänker på sin bror som just åkt och på relationerna mellan familjemedlemmarna. Frågan om hur den nu döde fadern behandlade sonen Bert innan han tidigt flyttade eller, som det verkar, närmast flydde hemifrån engagerar deltagarna. Flera jämför med egna erfarenheter av pappor som gjort dem osäkra, som ställt stora krav och varit kritiska. De nya bidrar minst lika mycket som de som varit med tidigare.

Relationen mellan brodern, när han nu sällan och motvilligt kommer hem, och systemen, som har blivit ensam sedan båda föräldrarna gått bort, diskuteras ingående. Svek Berit Bert i barndomen när pappan var elak? Upprepar han å andra sidan inte faderns mönster i relation till henne nu, när han uttrycker

sig så föraktfullt när hon funderar på att flytta från huset? reflekterar någon och vi läser om det stället och smakar noggrant på ordvalen.

Berts gräddvita Mercedes och att det uppenbarligen gått bra för honom, imponerar inte mycket, hans ensamhet blir tydlig för deltagarna och systemen likaså. Alla är överens om att situationen där han erbjuder sig att räfsa ihop bråtet, de nerblåsta grenarna, åt henne och hon tackar nej, handlar om mycket mer än bara de där grenarna. Brodern försöker visa empati och blir avvisad och så flimrar möjligheten förbi. Precis som solstrålen som ett ögonblick ger liv åt Berits upplevelse av landskapet innan det blir mulet igen. Slutet, som avslöjar hennes sneda, missbildade ansikte och skolsystemens dumma bortförklaringar en gång för länge sedan väcker känslor. Alla är mycket engagerade, om än pessimistiska, när det gällde hennes framtid.

Sist läser vi Tommy Olofssons dikt "Oändliga ögon" ur samlingen Elementära dikter. I den finns en katt, precis som i Berits ensamma liv. Och en sol som ger ljus och färger. Vi läser sista strofen – "Urminnes tider spinner sina sekler/då min kortvariga hand smeker en tillfällig päls" – flera gånger, säger inte så mycket om den, men tar in evighetsperspektivet på ögonblicket tillsammans. När vi reser oss upp från bordet tar de båda nya mig i hand och tackar.

Jag blir lite ställd, det hade jag inte väntat mig. Men så är det när man arbetar med Shared Reading som metod, det händer mycket som man inte väntar sig. Texter öppnar sig på oväntade sätt, samtalen kring dem tar överraskande vägar, man återvänder alltid till ord och formuleringar i själva texten och nya innebörder blir tydliga. Högläsningen, texten på bordet och samtalet skapar närhet och gemenskap både mellan deltagarna och kring textens innehåll och form.

Bakgrund Storbritannien

I Storbritannien är metoden stor. Enligt den senaste räkningen gjord i år, 2019, finns det 524 läsgrupper spridda över landet och 1000 volontärer som gått utbildningen till Reader Leader, läsledare.

Allt, skulle man kunna säga, beror på en ung flicka som lämnade skolan med usla betyg vid 16 års ålder efter en besvärlig barndom och uppväxt. Hon kom nämligen igen, denna unga Jane, utbildade sig, doktorerade och blev litteraturvetare och lärare vid universitet i Liverpool. Där arbetade hon under femton år med vidareutbildning av vuxna. Det var under de åren Jane Davis utvecklade Shared Reading-metoden buren av en stark personlig erfarenhet av vad läsning och litteratur kan betyda i en människas liv. 1997 startade hon tidskriften The Reader för reflektion kring läsning, fem år senare, 2002, var den första läsgruppen igång. Numera är organisationen hon grundade, The Reader, en stor, erkänd så kallad charity som får finansiellt stöd av bland andra National Lottery Fund. Sedan tolv år tillbaka samarbetar man med NHS, den brittiska nationella hälsomyndigheten.

The Reader har sin bas i det nyrenoverade Calderstones Mansion i Liverpool som man gjort till ett slags läsningens högborg och dit alla är välkomna. Läsgrupperna ute i landet möts i de mest skiftande miljöer. På bibliotek men också på caféer, olika kommunala mötesplatser, aktivitetshus liknande Psykosociala gruppens hemvist Hamnen i Landskrona, på sjukhus och äldreboenden, i fängelser och i många andra sammanhang där litteratur och läsning traditionellt inte är en självklar sysselsättning. Enligt en enkätutvärdering som The Reader gjort i år, 2019, har de allra flesta stor behållning av verksamheten. Över 90 procent av både deltagare och läsledare ser fram mot mötena och ungefär lika många tycker att de mår bättre och förstår sig själva och andra bättre genom texterna de läser tillsammans. Shared Reading är ingen terapi, men av de brittiska resultaten att döma har verksamheten sociala effekter som skapar välbefinnande.

Metoden

I Shared Reading är – förutom högläsningen och de planerade pauserna vid tankeväckande ställen i texten – textens egenskaper och läsledarens hållning centrala. Texter som ska läsas så närgånget måste hålla för det, det vill säga de måste förmå väcka läsarens intresse och engagemang, de måste vara laddade med innehåll och utmaningar, med mera mening än den från början uppenbara.

Jane Davis, som faktiskt blivit adlad för sitt läsfrämjande arbete, har alltså själv upplevt litteraturens möjligheter att ge mening i krisartade livssituationer. Övertygelse som växte fram ur den erfarenheten är ett fundament i organisationens litteratursyn. Jane Davis formulerar sig så här på The Readers hemsida: "I founded The Reader because I wanted to make it possible for all kinds of people to enjoy the experiences that great writers had provided for me". En självklar utgångspunkt är alltså att de som inte är inbitna läsare har rätt att få möta de verkligt bra texterna, de som bäst förmedlar djup livserfarenhet.

Här finns inget utrymme för det slentrianmässiga, tillrättalagda eller utslätade. "We want Reader Leaders to be ambitious in their reading choices and bold in the depth of discussion. Everyone wants new experiences – to feel alive" lyder en formulering i ett referat från en vidareutbildning för ledare som läser med äldre, en utbildning som firar det faktum att det nu finns 74 sådana grupper i sydvästra England.

Till hjälp för sina många läsledare har The Reader gett ut flera antologier med beprövade texter och i organisationens tidskrift och på den innehållsrika hemsidan pågår återkommande samtal om verksamheten och utbyten av textförslag. På Calderstones och andra ställen hålls återkommande möten där läsledare kan träffas och utbyta erfarenheter och diskutera texter.

Läsledare ska inte bara välja och använda starka texter och planera sin läsning väl. Läsledaren ska också använda sig själv. "Be kind" är en till synes enkel men central uppmaning i utbildningen,

en uppmaning som har en mycket djupare innebörd än vad man kanske först inser. Läsledaren är den som skapar förutsättningarna för gruppens samtal, som bestämmer temperaturen i det, skulle man kunna säga, som garanterar att alla blir väl bemötta, får uppmärksamhet, bekräftelse och utrymme att komma till tals.

Vänlighet och uppmärksamhet skapar hemmastaddhet och trygghet, lust att delta och bidra till samtalet. Textens kvalitet är, som framgått, viktig, men det gäller inte, vilket är viktigt att framhålla, att få deltagarna att till varje pris att vara smarta och briljera med knivskarpa analyser. Det gäller istället att tillsammans, i samtalets gemenskap, komma nära texten och skapa samband, att hjälpa deltagarna att sätta sig själv och sin mänskliga erfarenhet i spel i förhållandet till texten och dess möjligheter. Relationen mellan de olika deltagarna och mellan dem och texten och mellan dem och läsledaren är helt avgörande för utbytet av samtalet. Sättet man ställer frågor är förstås viktigt. Sker det

utifrån genuint intresse och undran blir svaren annorlunda än om man frågar av pedagogisk nit för att få rätt svar, det vill säga det man förväntat sig. Men kanske ska man inte fråga något alls?

Att vara aktiv som läsledare kan innebära att säga så lite som möjligt, men att tydligt visa engagemang och intresse för vad andra säger, att genom hela sin attityd, sitt kroppsspråk och sin närvaro i rummet stödja den talande och på olika sätt visa att man vill veta mera. Det problem de flesta läsledare jag talat med har är balansen mellan aktivitet och passivitet, avvägningen i att leda lagom lite, att hitta sitt eget sätt vara aktivt-passiv på ett sådant sätt att andra blir aktiva. Att ”bli vän med tystnaden” är en viktig del av läsledarens träning. Det betyder att inte fylla i, att inte bli orolig om det är tyst och ingen säger något, att inte skynda på, det betyder att våga invänta tankar och synpunkter i tillit till att det händer mycket i tystnaden och i deltagarnas inre. Det kan vara väldigt svårt.

Åter till hamnen

Vi talade ofta om det, Bridget Haglund och jag. Bridget och hennes kollega Martina Larsson arbetar på Hamnen, som är en del av Landskrona stads socialpsykiatriska stödverksamhet. Bridget och Martina turades om att vara med och deras relation till deltagarna i gruppen, vars läsning av "Bråte" jag berättade om inledningsvis, var en viktig ram för våra möten, som skapade trygghet både för mig som utifrån kommande läsledare och för deltagarna. Nu har Bridget gått utbildningen till läsledare tillsammans med Lene Marie Andersson och verksamheten på Hamnen fortsätter under deras ledning.

Hon är nöjd med utbildningen.

– Med det som kallas "Five essentials" kommer man långt, säger Bridget, som uppskattar att man också fick diskutera tänkbara problem, som till exempel vad man gör när någon "tar över" i gruppen eller när diskussionerna allt för mycket lämnar det texten handlar om.

"Be kind" är en av dessa fem grundbultar. På engelska är de andra fyra: Care about what you read. Keep it real. Get into the Readings and stay in. Be bold. Att bry sig om texten man läser innebär att lita på den, kunna den och se till att den kommer till sin rätt i samtalet. Keep it real handlar om att skapa möjligheter för deltagarna att sätta egna tankar och känslor i relation till dess innehåll. Det är viktigt, liksom att se till att man är och förblir i texten, öppen för att tillsammans uppleva språk och mening och påpeka samband i samtalet. Att vara djärv i valet av texter innebär att försöka hitta och använda texter som innebär en lagom utmaning, som vidgar gemensamma referenser och ståndpunkter.

– Jag känner mig uppmuntrad att inte släppa en synpunkt för fort, att stanna upp och vänta istället, säger Bridget Haglund, som känner med sig att hon nog har en tendens att vara lite snabb.

– Jag vill gärna ha nästa fråga på gång vilket leder till att jag ibland missar chansen till följdfrågor och eftertanke, jag måste nog lära mig att släppa kontrollen! Och att vara "bold", att inte underskatta gruppen.

Bridget Haglund är övertygad om att Shared Reading-tillfällena betyder mycket för deltagarna.

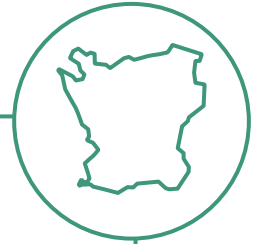
– De har själva uttryckt hur mycket de har gillat gruppen. Det har hänt att deltagare har ringt för att säga att de inte kan komma på grund av sämre mående, då har jag uppmuntrat dem att komma och stanna så länge de orkar. De har då kommit och stannat hela tiden ut och sedan tackat – sagt att de mår bättre än när de kom.

Bridget Haglund tror att det kravlösa i Shared Reading gör att koncept fungerar bra i hennes sammanhang och hon är nöjd med de resurser man har på Hamnen.

– Vår chef gillar tanken med Shared Reading precis som vi och läsningen bjuder verkligen in till helt andra samtalsämnen än de vanliga på Hamnen, vilket är värdefullt. Gränser mellan deltagare och personal suddas ut och det är bra – vi är alla där för att dela en text med varandra.

Att välja text är den svåraste delen tycker Bridget som ibland känner sig begränsad över att texterna i hennes grupp måste vara ganska korta för att passa deltagarnas förmåga att koncentrera sig.

– Jag tänker det ger sig med tiden – good enough – får räcka! Vi som har gått utbildningen träffades i Landskrona för ett tag sedan och det var verkligen givande att mötas, det är viktigt som vidareutbildning!

Ökat intresse i Skåne

Intresset för Shared Reading ökar. I Skåne initierade Anders Ohlson och Torbjörn Forslid, litteraturvetare från Språk- och litteraturcentrum vid Lunds universitet en första utbildning i Shared Reading hösten 2017 under ledning av Kate McDonnell från The Reader i samarbete med Region Skåne. Den har sedan följts av flera utbildningsomgångar med deltagare från bland annat bibliotek, studieförbund och vuxenutbildning. Anders Ohlsson och Torbjörn Forslid har utökat sitt engagemang genom att själva utbilda sig till utbildare av läsledare.

Sammanlagt har närmare femtio läsledare hittills utbildats i Lund. Region Skåne har finansierat utbildningen av drygt tjugo, andra har deltagit med annan finansiering. Många inom vård-, utbildnings- och biblioteksvärlden inser att Shared Reading kan vara en viktig del av både den litteratur- och den läsfrämjande repertoaren. Kombinationen av litterära och sociala perspektiv gör att Shared Reading-metoden passar i det regionala kultursammanhanget. På Region Skånes kulturförvaltning menar de att metoden är intressant eftersom den är läs-, litteratur- och hälsofrämjande.

– Det är en metod som ger bibliotek ett verktyg för att kunna nå ut till fler/nya grupper i lokalsamhället och kan vara en ingång till samarbete med andra aktörer t.ex. studieförbund och äldreomsorgen. Metoden ansluter också till bibliotekets uppdrag att arbeta litteraturfrämjande eftersom den främjar och tillgängliggör t.ex. äldre litteratur, noveller och poesi, som inte lånas ut så mycket. Shared Reading är även en del av vårt arbete med att utveckla bibliotekets litterära scen, berättar Annelien van der Tang-Eliasson, utvecklare bibliotek.

– Utifrån kultur och hälsa-perspektiv stämmer Shared Reading-konceptet väl in på det sätt vi arbetar med kultur i vården/kultur och hälsa idag. Kulturens roll i förebyggande, hälsofrämjande och rehabiliterande arbete lyfts, utan att upphovsmännen bakom konceptet utger den för att vara en behandlande terapi, säger Bibbi Miegel-Sandborg, utvecklare kultur och hälsa.

Exemplet Landskrona

Landskrona är ett bra exempel på ett sådant samarbete mellan olika aktörer som Region Skåne formulerar som en positiv möjlighet. Folkuniversitetet, kommunen och biblioteket har hittat flera samverkansmöjligheter. Folkuniversitetets kulturrådsstödda projekt ”Gemensamma litteraturupplevelser genom Shared Reading” finansierade läsverksamheten i både gruppen på Hamnen och VIDARE-gruppen som träffades på biblioteket. Gruppen på Hamnen är en kommunal verksamhet men Shared Reading-verksamheten där kunde komma igång eftersom det fanns kontakter från tidigare samarbeten mellan Folkuniversitetet och kommunen kring projektet PROVA.

PROVAs målgrupp är unga vuxna med erfarenhet av psykisk ohälsa som behöver och vill ha stöd och hjälp att hitta sin väg till arbete eller studier. I denna verksamhet har Shared Reading under flera år varit en viktig del av en större repertoar av stödjande aktiviteter. Gruppen från Hamnen bytte för de flesta av sina möten miljö och träffades på Stadsbiblioteket. Där träffades också VIDARE-gruppen, som riktade sig till ungdomar i åldern 16–20 år som varken läser eller studerar och har hoppat av skolan. Den gruppen hade Landskrona stads utbildningsförvaltning som ansvarig huvudman och avslutades sommaren 2019.

Nu söker Folkuniversitetet i Landskrona vidare för att skapa ytterligare samarbeten.

– *Vi håller precis på med en förnyad ansökan till Kulturrådet för Shared Reading, under rubriken ”Gemensam litteraturläsning för ökad livskvalitet”, berättar Lena Bjerling på Folkuniversitetet i Landskrona, som själv gått utbildningen till läsledare.*

– *Även om jag varit med under drygt två år i den Shared Reading vi haft i vår verksamhet så var det jättebra att gå utbildningen. Förståelsen för hela förhållningssättet och*

metoden sätts samman i en djupare kontext. Jag är också helt övertygad att om vi ska kunna sprida Shared Reading till fler så måste vi jobba med att möjliggöra detta genom andra kanaler än de traditionella, där redan ”frälsta” mottagare finns. Vi måste få fler som vill jobba på volontärbasis eller till en rimlig kostnad, som gör att ett deltagande inte blir oöverkomligt för de mottagare som vi vill nå.

Det Lena Bjerling efterlyser liknar hur verksamheten spridits i Storbritannien där många av de utbildade läsledarna är verksamma inom olika sociala verksamheter dit de för Shared Reading som en metod för att utveckla den verksamhet de redan är aktiva inom.

– *Vi tänker rikta oss mot en äldre målgrupp som ett led i att motverka ofrivillig ensamhet och i samband med det utbilda fler läsledare som volontärer.*

Lena är projektledare för Centrum för idéburen utveckling vid Folkuniversitetet och skulle inte ha något emot att få med Region Skåne i satsningarna på ett verkligt handfast sätt.

– *Tänk om till exempel läkare kunde ordinera Shared Reading på recept! säger hon.*

Folkuniversitetet har blivit något av ett nav i satsningarna i Landskrona. Projekt som PROVA och VIDARE som syftar till att hjälpa ungdomar in på arbetsmarknaden har ”smittat” av sig.

– *Genom det bidrag vi fick från Kulturrådet har vi kunnat erbjuda Shared Reading till fler grupper utanför Folkuniversitetets och PROVAs verksamhet och det ser vi som något mycket positivt. PROVAs verksamhet utvecklades med stöd från Allmänna Arvsfonden under sina första tre år 2015–2017. Därefter har en fortsatt verksamhet möjliggjorts genom en samfinansiering med projektmedel och deltagarersättning från Arbetsförmedlingen, statsbidrag från Socialstyrelsen samt egna tillskjutna projektmedel.*

” Tänk om till exempel läkare kunde ordinera Shared Reading på recept! ”

Men projektfinansiering gör kontinuiteten osäker över tid. Om PROVA ska kunna fortsätta krävs nya medel. Folkuniversitetet har en ansökan till Socialstyrelsen inne och väntar svar i december.

– Men hur det blir med deltagarsättningar genom Arbetsförmedlingen, som också behövs, liksom deras hjälp att identifiera vår målgrupp där behoven verkligen finns, vet vi inte alls. Kanske blir det så att vi inte ”har råd” att vänta på att Arbetsförmedlingens nya organisation stabiliseras.

– Vad gäller Shared Reading specifikt så krävs det, som jag ser det, att man jobbar aktivt och uppsökande för att sprida konceptet och få igång en större rörelse och utveckling. Intresse finns helt klart.

Satsningen på en äldre målgrupp för att motverka ofrivillig ensamhet och ge en ökad livskvalitet är en del av det arbetet. Man tänker skapa en mötesplats där aktiviteter som Shared Reading och livsberätargrupper ska utgöra en bas och samarbetet med Anders Ohlsson från Lunds universitet fortsätter. Om ansökan går igenom kommer Kulturrådet samt Folkuniversitetet att stå för en del av finansieringen.

– Men mera projektmedel behövs för att möjliggöra detta. Kanske kan Region Skåne vara med och bidra, tänker Lena vidare. Utifrån sina samarbetsfarenheter i Landskrona menar hon att ett nätverk och någon form för gemensam plattform verkligen behövs.

– Man blir ju otroligt imponerad när man går in på The Readers hemsida!

Att skapa intresse och förutsättningar

En viktig skillnad mellan situationen i Storbritannien och Sverige är att medan The Reader arbetar med volontärer och har en utbyggd verksamhet med erfarenhetsutbyte till stöd för de nyutbildande och därmed skapar egna sammanhang och förutsättningar så gäller det i Sverige ofta för enskilda att skapa intresse och utrymme för metoden inom befintliga organisationer och strukturer. Det är en styrka att dessa strukturer finns, men de har primärt andra uppgifter. De är inte, som The Reader, skräddarsydda för att etablera Shared Reading som metod. Information och engagemang måste tillföras, ofta av dem som gått utbildningen, utan stöd från en befintlig organisation.

Inger Gadh är en av tre bibliotekarier på sjukhusbiblioteket vid Universitetssjukhuset i Lund som gick Shared Reading-utbildningen 2018.

– Det är också en styrka att flera på samma arbetsplats har utbildningen och är införstådda, inte minst att chefen är det, säger Inger. Det kan bli en diskussion kring verksamheten och hur man ska genomföra den och det är

utvecklande. Här är många intresserade, både arbetskamrater på biblioteket och personal på sjukhuset.

När det gäller att skapa intresse bland sjukhuspersonal för Shared Reading som metod för litteraturförmedling menar Inger Gadh att det är en viktig tillgång att det är en evidensbaserad metod.

Sjukhusbiblioteket ligger en trappa upp i Centralblocket i direkt anslutning till entréhallen, där det alltid är liv och rörelse. Förutom vanliga biblioteksuppgifter med utlåning och verksamhet kring skön- och facklitteratur har sjukhusbiblioteket en ganska faktainriktad profil. Genom Patientforum, som är en del av biblioteket, har man som uppdrag att hjälpa patienter att hitta information om hälsa, sjukdomar, behandlingar, patienträttigheter och handikapporganisationer. Patientforum anordnar även föreläsningar och olika patientutbildningar.

I början har det gällt att pröva sig fram. Inte minst viktigt är det att finna former för bibliotekets samarbete med sjukvårdspersonalen. Inger har haft

grupper både på biblioteket och ute på sjukhusavdelningar, inom psykiatrin och dess öppna rehabverksamhet.

– Biblioteket är ett slags mellanplats, det finns på sjukhuset men att komma till biblioteket och att vara där kan vara som att ta ett steg på vägen tillbaka ut i samhället, säger hon. Var gruppen träffas kan ha större betydelse än vad man kan tro. Är man på en avdelning är det viktigt att personal är med, att det finns någon som känner patienterna och kan stödja samtalet.

– Samtidigt är det en poäng att man som bibliotekarie inte känner deltagarna, man kommer utan förutfattade meningar, säger Inger. Ofta träffar man människor som kanske inte är så talföra och det gäller att inte gå in i en lärarroll och att se till att den personal som är med inte heller gör det. Det handlar, menar Inger om att skapa utrymme för upplevelsen av texten också för dem som inte har nära till orden. Man får inte vara prestationsinriktad utan lita på att något händer, även om man inte alltid kan vara säker på vad det är. Ingers Gadhs erfarenheter från läsgrupperna liknar Bridget Haglunds.

Att hitta texter som är användbara och finna former för samarbete med sjukvårdspersonalen är några av de viktiga frågorna när man ska etablera Shared Reading som en del av bibliotekets verksamhet, menar Inger Gadh. Hon tror på metoden och menar att det är en fördel att arbeta tillsammans med personal som har ett eget intresse för läsning. Men det är inte bara en fråga om gemensamt engagemang, det är också en fråga om resurser. Det måste finnas personal som kan vara med och det är ingen självklarhet i dagens sjukvård.

Tillsammans med Inger Björkdal som är fysioterapeut och arbetar med patienter med kronisk smärta har Inger Gadh startat en grupp där läsledare träffas och själva läser tillsammans enligt Shared Reading-metoden, för sitt nöjes och sin fortbildnings skull. Ofta ber man någon utomstående

välja novell och så får alla befinna sig i deltagarsituationen att tillsammans möta och tala om en obekant text. Det innebär att pauserna för eftertanke och samtal, det som inom Shared Reading kallas ”pulse points”, alltså laddade ställen som kan inspirera samtal, dyker upp oförutsett. Som läsledare är det nyttigt att känna hur texter fungerar ur ett deltagarperspektiv.

För Inger Björkdal är Shared Reading-metodens möjligheter att påverka den som varit sjuk länge viktig. Metoden är ingen terapi men har ändå hälsobefrämjande möjligheter som är viktiga i vårdsammanhang.

– För många som lever med långvarig smärta tar självbilden stryk. I samtalen kring de litterära texterna får patienterna komma tillbaka till att vara någon som andra lyssnar till, någon som vågar uttrycka sig tillsammans med andra. Att vara med och läsa högt kan vara en väg till det.

Att få en starkare självkänsla kan förändra ens syn på sin situation. Men det är också en fråga om att orka. Att läsa och tala om en text kan ge distraktion och perspektiv, men det kan också vara krävande. För den som lever med ständig smärta är dagarna tunga och det vardagliga en ständig utmaning. För att det ska fungera och utbytet bli så bra som det kan är det viktigt att gruppen träffas när deltagarna inte är trötta av andra delar av sina rehabiliteringsprogram.

– Behovet finns definitivt och intresset också, säger Inger. Men det gäller att finna former för verksamheten så att den passar in i patienternas övriga verklighet. Det handlar om att vi måste lära oss hur Shared Reading bäst integreras i verksamheten vi redan bedriver på ett sätt som tar hänsyn till patienternas situation och behov.

Hanna Svärth Nilsson som arbetar på biblioteket i Svedala har också liknande erfarenheter. Hon använder Shared Reading inom äldreården.

– När det gäller den grupp inom demensården som jag läser för har jag nog haft jättetur, säger Hanna. Personalen har också alltid varit lätt att kommunicera med och de är väldigt aktiva i själva lässtunden. Det är en grupp där man känner tillit till varandra, så har det varit från början. Det har aldrig funnits några ambitioner att bli ”duktiga” på litteraturtolkning och det är bra. Man delar en lässtund och det ges utrymme för deltagarna att bli personliga i sina funderingar.

Hanna Svärth Nilsson har också arbetat med Shared Reading på själva biblioteket.

– Shared Reading för allmänheten har visat sig vara svårare. Att marknadsföra på rätt sätt är en svårighet. Jag har gått från ”Novellkväll med macka” till ”Kopplor med läsning”. Det trillar in en del anmälningar men gruppen är egentligen för liten. En annan sak som kan vara svår i en öppen grupp på biblioteket kan vara tilliten och ambitionerna.

– Tilliten infinner sig inte från början och det krävs tid att bygga en grupp. Finns inte tilliten är det så lätt att man vill prata om ”det rätta”. Det är nog också viktigt att tänka igenom om det verkligen funkar med en mer eller mindre föränderlig grupp som det gärna blir när man vänder sig till allmänheten. Man kanske ska knyta deltagarna till flera tillfällen som till en klubb.

Hanna Svärth Nilsson är hittills den enda som gått utbildningen i Svedala. Hon tycker det är svårt att få tid nog till förberedelser.

– Det tar mera tid än man tror att leta texter och att förbereda sig väl, vilket är viktigt, säger Hanna och påpekar att om man som vuxenbibliotekarie sysslar med Shared Reading behöver man lika mycket lästid som barnbibliotekarierna. I Svedala betyder det två timmar istället för en, det har hon inte fått gehör för. Ännu. Men hon gläder sig åt att inställningen till Shared Reading håller på att ändra sig och tror att förståelsen kommer att öka.

De är inte ensamma Bridget Haglund, Inger Gadh, Inger Björklund och Hanna Svärth Nilsson. Det finns lika många skiftande omständigheter som det finns läsledare. I Bjärred håller Annika Christerson gemensam läsning med fika på café för grupper ur allmänheten och alla som vill vara med får inte plats. Självt har jag provat Shared Reading både i vanliga läsecirklar och med specialintresserade studenter på författarutbildningen och i båda fallen har närheten till texten gett ökad behållning utifrån helt olika förutsättningar och inriktningar. Detsamma gäller säkert dem som arbetar med Shared Reading på folkhögskolor, inom vuxenutbildning och för deltagare med svenska som andraspråk. Metoden är flexibel vad gäller målgrupp samtidigt som den nära kontakten mellan text, deltagare och ledare är den ständiga basen för verksamheten som ger det speciella, mänskliga djupet åt mötet med den litterära texten förmedlar och kan inspirera till.

Jag tror att vi bara är i början av något. Eller att vi kan vara i början av något. Sättet som den gemensamma läsningen för människor närmare varandra och öppnar för angelägna

” Att förändra världen med Shared Reading är kanske inte möjligt, men att förändra livet till det bättre för många är inte dåligt det heller. ”

samtal förda med levande, trevande ord i de mest skiftade sammanhang är förunderligt. Och något som verkligen behövs i en tid när verklighetskontakten undergrävs, för oss både som individer och kollektiv, av färdiga formuleringar och språklöshet på ett sätt som allt tydligare håller på att bli verkligt farligt.

Att förändra världen med Shared Reading är kanske inte möjligt, men att förändra livet till det bättre för många är inte dåligt det heller. Och det är precis vad det blir allt tydligare att Shared Reading faktiskt kan göra!

